

- Hvilken politisk styreform finder vi i USA?
- Hvad er checks and balances?
- Hvordan vælges den amerikanske præsident?
- Hvilken indflydelse har penge på amerikansk politik?
- Har medierne stor indflydelse på det amerikanske politiske system?
- Er demokratiet i krise i Amerika?

USA er verdens første og i hvert fald, hvis man spørger amerikanerne, også det bedste demokrati. Argumenterne er kort sagt, at der ikke findes et sted i verden, hvor den enkelte borger nyder så omfattende frihedsrettigheder som i det amerikanske samfund, hvilket dels skyldes den amerikanske forfatning (og forfatningstilføjelserne) og dens betoning af „separation of powers,” dels den stramme *checks and balances* mellem de tre statsmagter, som sikrer, at ingen af de tre magter kan blive magtfuldkommen. USA har da også på mange måder historisk fremstået som det lysende eksempel på, hvordan en politisk styreform, demokratiet, udgør den bedste ramme omkring et samfund, hvis mål det er at skabe mulighederne for den enkeltes lykke.

I de senere år har det politiske klima i USA, og specielt i regeringsbyen Washington DC, dog på mange måder været forgiftet og ude af stand til at levere tilfredsstillende politiske løsninger. Denne tilsanding har flere årsager. For det første har den finansielle og økonomiske krise gjort ondt på det amerikanske samfund og uddybet en kløft mellem de regerende (der ofte ses som en fjern elite med sit på det tørre) og de regerede, som ikke kan genkende deres bekym-

ringer i det sprog, deres føderale politikere taler, eller i de love, der vedtages.

For det andet har en række stærke politiske strømninger vokset sig stærke op gennem 00erne og starten af 2010erne og uddybet polariseringen i det nationale politiske liv, og de har gjort det sværere for regeringen at fungere effektivt. Strømninger, som blandt andet har nærret sig ved de frustrationer og den håbløshed og angst, som mange amerikanere har oplevet i forbindelse med krisen. Amerikanerne har med utålmodighed kigget mod Washington DC og mod det politiske magtapparat i en søgen efter løsninger på deres problemer. Det politiske niveau har imidlertid ikke været i stand til at producere holdbare løsninger. Krisen har tværtimod gravet grøften mellem de to store partier: Demokraterne og Republikanerne, endnu dybere. Samtidig er der sket en polarisering mellem Det Hvide Hus (Præsidenten) og Capitol Hill (Kongressen).

Hvorfor har Præsidenten så ikke gjort noget? Det er et spørgsmål, mange – også mange amerikanere – vil stille, men sagen er, at den amerikanske præsident, verdens mægtigste mand, på trods af sin store magt og sit folkelige (demokratiske) mandat kun har en begrænset indflydelse på det amerikanske

politiske system. Især når det gælder indenrigspolitikken. I udenrigspolitikken er hans magt større.

I dette kapitel ser vi nærmere på en række kendetegn ved den amerikanske styreform og særligt organiseringen af det amerikanske politiske system, herunder forholdet mellem partier, vælgere og valg samt mediernes betydning i amerikansk politik. Belysningen af disse grundlæggende forhold er vigtig i en diskussion af, hvorvidt det amerikanske demokrati forsat er levende og sundt, eller om problemerne i amerikansk politik bevirker, at systemet er blevet dysfunktionelt og reelt truer det liberale demokrati.

2.1. Det politiske USA – nogle grundlæggende kendetegn

Der er mange faktorer, som spiller ind på det politiske USA. Den amerikanske kultur, nationalidentitet, historien, de herskende politiske ideologier, valget af styreform samt organiseringen af det politiske system. I figur

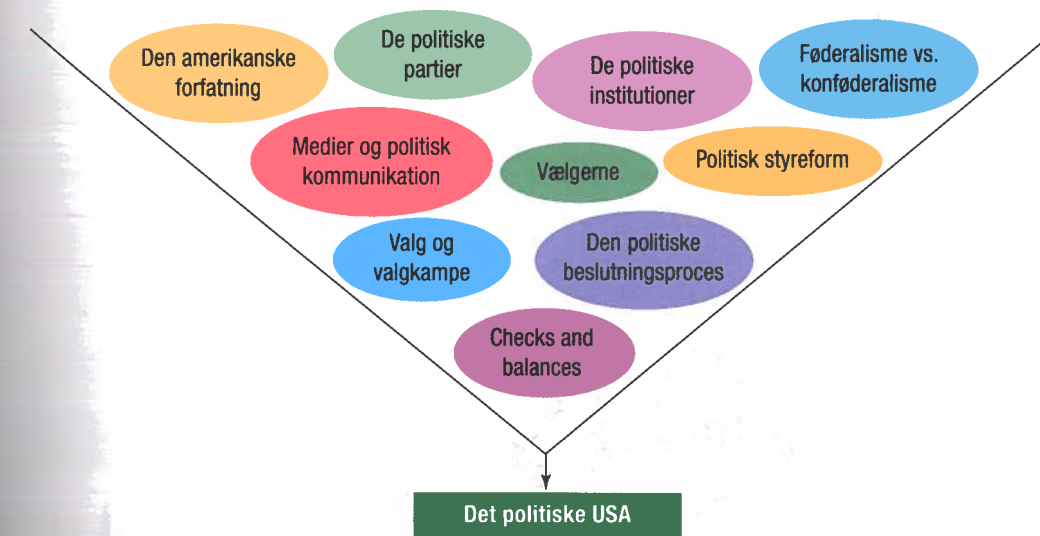
2.1 har vi forsøgt at illustrere de mange forskellige faktorer.

Det amerikanske politiske system adskiller sig på væsentlige områder fra det danske (og flere europæiske demokratier), som vi kender. En af forklaringerne på denne forskellighed skal findes i den etniske, geografiske, kulturelle, politiske, sociale og økonomiske mangfoldighed, der præger det amerikanske samfund, og som den amerikanske forfatning rummer.

2.2. USA er en føderation

USA er en føderation, hvilket rejser spørgsmålet om, hvordan magtdelingen skal være mellem det føderale, delstatslige og lokale niveau. En føderation er udtryk for et politisk system, hvor en central (national) føderal regering deler magt med de forskellige delstatsregeringer, som er en del af den samlede føderation. Som omtalt i kapitel 1 er indholdet i den amerikanske forfatning i høj grad et kompromis mellem røster, der talte for, at de enkelte delstater i USA skulle have mest

FIGUR 2.1. Det politiske USA – en smeltedigel med mange ingredienser

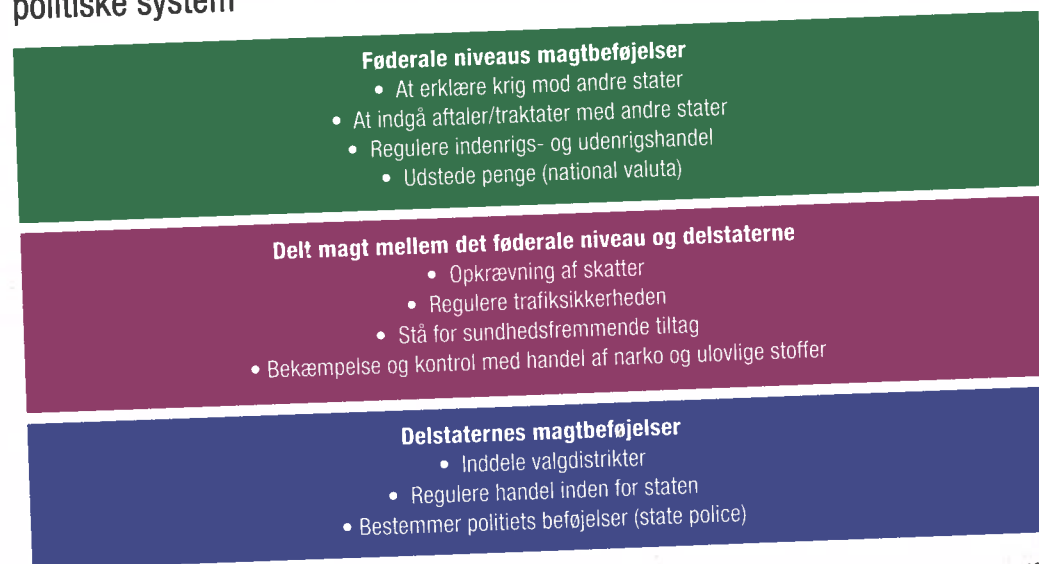

mulig frihed (politisk autonomi), og de røster, der talte for, at det var nødvendigt med et stærkere overstatsligt (føderalt) niveau, der var i stand til at træffe bindende og effektive politiske beslutninger på vegne af alle delstaterne. Men de kræfter, der talte for en mere centraliseret politisk organisering, hvor de enkelte delstater afgav suveræniteten til fordel for den føderale regering i Washington DC, var ligeledes opmærksomme på, at en føderal regering, hvis ikke magten blev kontrolleret, kunne vokse sig for stærk og føre til en undertrykkelse af de enkelte delstater og derigennem undertrykkelse af den enkelte amerikaners frihed. Hvordan har man forsøgt at løse denne modsætning i amerikansk politik? Forfatningen har lagt vægt på de føderalistiske principper. USA er en republik, hvor statsoverhovedet er Præsidenten og ikke en monark, som vi fx har i Danmark. Den føderale republik består af 50 delstater, med en centralt valgt føderal regering (en overstatslig politisk myndighed), der har

politisk kompetence (magt) til at træffe beslutninger på visse af Forfatningen udmålte områder, som har gyldighed for hele USA. På samme tid har de enkelte delstater en lang række rettigheder og politisk suveræniteten til at træffe politiske beslutninger inden for deres egen delstat, uden at den føderale regering kan blande sig.

I figur 2.2 ser vi, hvordan nogle politiske anliggender alene er forbeholdt den føderale regering, mens andre opgaver specifikt er henlagt til de amerikanske delstater. En konkret og synlig konsekvens af det føderale system er endvidere, at alle delstater også har en lovgivende, en udøvende og en dømmende instans. Man kan fx være senator i en delstat – men man kan også være US senator i Kongressen. (Barack Obama sad i staten Illinois' senat før han blev valgt til „US Senator“ i Kongressens senat). Derudover betyder den føderale struktur, at der foruden den nationale forfatning også er udarbejdet

FIGUR 2.2. Eksempler på magtbeføjelser i det amerikanske politiske system

Note: Figuren er inspireret af Duncan Watts: *Understanding American Government and Politics*, Manchester 2006, s. 42.

særlige forfatninger i de enkelte delstater, ligesom de enkelte delstater har særlig lovgivning inden for en række områder. Denne deling af magten er ikke uproblematisk, og der opstår også tit uoverensstemmelser mellem delstatslovgivninger og den nationale lovgivning, som den føderale regering vedtager. Nogle eksempler: I Nevada er prostitution lovligt i byer, der har mindre end 400.000 indbyggere, mens salg af hash til medicinsk brug er både lovligt og udbredt i Californien. I Massachusetts har man et statsstøttet sundhedsvæsen, der ligner en europæisk model. I Texas kan man ikke købe stærk alkohol i supermarkederne. I Utah og New Hampshire har man et alkoholsystem, der minder om det svenske og norske, hvor al stærk alkohol sælges i statskontrollerede butikker á la Systembolaget. Mange færdselslove er også forskellige fra delstat til delstat. I de fleste stater opkræver man en lokal delstats-skat (*state tax*) oven i den føderale indkomstskat, og derfor har den lokale delstats-administration (*state legislature*) betydelig indflydelse på den almindelige amerikaners hverdag. Hvis man som turist vil gardere sig mod ubehagelige overraskelser, kan det med andre ord være en rigtig god ide at orientere sig lidt i de enkelte delstater, før man foretager en rejse på tværs af USA.

Men det er ikke kun turistene, der kan efterlades i en vis forvirret tilstand. Amerikanerne diskuterer også konstant med sig selv om, hvor de forskellige politiske beføjelser skal placeres inden for de forskellige politiske niveauer. Såvel den føderale regering som delstaterne griber til fortolkninger af Forfatningen, når de fx vil udvide deres respektive beføjelser. Ofte er det delstaterne, som føler, at den føderale regering krænker delstaternes suveræniteten. Det er dog ikke kun disse to politiske aktører, der henviser til Forfatningen; institutioner, foreninger og borgere gør også flittigt brug af forfatningsteksten, når de on-

sker at sikre deres konstitutionelle (forfatningsmæssige) rettigheder. Se også tekstboks 2.1. I USA anvendes betegnelsen *føderalisme vs. konføderalisme-debatten* for den evige diskussion om, hvilke politiske magtbeføjelser, der skal ligge hvor. Debatten handler om, hvorvidt den føderale regering i Washington DC skal have mere magt til at træffe beslutninger på vegne af alle delstater i USA – eller om den politiske magt i højere grad burde decentraliseres, flyttes væk fra det føderale niveau og ud til de enkelte delstater.

At denne politiske debat historisk har været blodig alvor, er den amerikanske borgerkrig (1861-1865) det tydeligste eksempel på. De stærke konføderale tendenser i det amerikanske samfund dominerede særligt i Sydstaterne. Disse delstater argumenterede for, at forbundsstaten skulle opløses til fordel for en organisering i overensstemmelse med det konføderale princip om, at den enkelte amerikanske delstat skulle have fuldstændig suveræniteten over alle politiske beføjelser. Det bærende princip for den enkelte delstats politiske organisering skulle være delstatens forfatning (grundlov), som havde den højeste autoritet sammenlignet med den føderale forfatning. De stærke konføderale ideer i syd skyldtes blandt andet, at Sydstaterne var modstandere af de føderale erklæringer og lovgivning, som Washington DC præsenterede de amerikanske delstater for. Blandt andet mente Sydstaterne, at Nordstaterne og specielt regeringen i Washington DC forsøgte at blande sig i den måde, livet blev levet på i syden; især var de voksende føderale krav om at forbyde slaveriet i syd genstand for massiv modstand. Det lykkedes imidlertid at få nedkæmpet de rebelske sydstater og bevare den amerikanske føderation (Unionen), men at delstaternes selvbestemmelsesret er en politisk værdi, som mange amerikanere fortsat støtter indædt, er præsident Barack Obamas sundhedsreform fra 2009 et tydeligt eksem-

TEKSTBOKS 2.1. Amerikaneren og Højesteret

I april 2012 fastslog den amerikanske Højesteret, at anholdte, der endnu ikke er sigtede – også for mindre lovovertrædelser – kan kropsvisiteres, før de sættes i fængsel. Retten afsagde sin dom, efter at Albert Firenze, en mand fra New Jersey, anlagde sag mod staten for at have krænket hans individuelle ret til privatliv. Firenze var blevet fejlagtigt anholdt i 2005 efter en mistanke om, at han ikke havde betalt to bøder (hvilket han imidlertid faktisk havde). Firences søgsmål blev støttet af ACLU (the American Civil Liberties Union, som er den største borgerrettighedsorganisati-

on i USA). Men dommen gav politiet medhold med det snævrere flertal 5-4, hvor de konservative dommere udgør majoriteten. Dommen er et eksempel på, hvordan Højesteret er villig til at tage de mindste sager op, så snart de vedrører den personlige frihed. Men den er også interessant, fordi dommen samtidig repræsenterer en tendens i USA efter 9-11, hvor flere og flere individuelle rettigheder til-sidesættes med henvisning til statens sikkerhed og politiets og anklagemyndighedens behov for at udforske sager uden hensyn til den individuelle retssikkerhed.

pel på. I 2012 havde 26 delstater og en række enkeltpersoner og institutioner indklaget den føderale regering for Højesteret med en påstand om, at den føderale regering og Kongressen har begået forfatningsbrud ved at vedtage en sundhedsreform, hvor staten gør det lovpligtigt (tvinger) den enkelte borger til at tegne en individuel sundhedsforsikring. Anklagernes påstand er, at loven giver staten en magt over den enkelte borger, der går langt ud over grundlovens magtbeføjelser, mens regeringens påstand dels er, at den føderale regering netop har beføjelser til at regulere handel i USA (via den såkaldte 'commerce clause') samt at konsekvenserne for fællesskabet, når den enkelte vælger ikke at forsikre sig, altid ender med at gøre skade på andre borgere, der så skal betale regningen, når den uforsikrede på et tidspunkt får brug for sundhedssystemet. En måling i Real Clear Politics i slutningen af maj måned 2012 viste, at der var 49,8% amerikanere imod sundhedsreformen og kun 36,4% der var positivt stemt over for sundhedsreformen. Ikke desto mindre vedtog Højesteret i sommeren 2012, at sundhedsreformen er lovlig.

46 Kapitel 2

2.3. USA er både et præsidentielt system og et konstitutionelt demokrati

Udover at være en føderation er der to yderligere overordnede politiske karakteristika ved USA, som man skal kende. Det drejer sig om følgende:

- USA er et præsidentielt system
- USA er et konstitutionelt demokrati

Et præsidentielt system (eller præsidentstyre) betyder et demokratisk styre, hvor den politiske organisering (systemet) består af en folkevalgt lovgivende forsamling (i USA udgøres den lovgivende forsamling af Kongressen) og en folkevalgt præsident (Præsidenten i USA vælges af de såkaldte valgmand, hvorfor der principielt er tale om et indirekte valg – se mere nedenfor), som er regeringsleder. I USA udgør Præsidenten og hans regering den udøvende magt. Den lovgivende forsamling og Præsidenten har begge et demokratisk mandat i ryggen – begge parter er med andre ord udpeget af

FIGUR 2.3. USA er på én gang en føderation, et præsidentielt system og et konstitutionelt demokrati

USA er en føderation	<ul style="list-style-type: none">• Forbundsstat/forbundsrepublik – deling af magt mellem føderalt og delstatsniveau. På visse områder har delstaterne suveræn beslutningskompetence, på andre områder har det føderale politiske niveau (regeringen i Washington DC) den suveræne politiske myndighed til at træffe nationale politiske beslutninger, som delstaterne skal rette sig efter• Forfatningen (den amerikanske grundlov) udstikker rammebestemmelser for, hvilke magtbeføjelser der hører til på henholdsvis føderalt og delstatsniveau, se igen figur 2.2
USA er et præsidentielt system	<ul style="list-style-type: none">• Bestemt organisering eller opbygning af det amerikanske demokrati• Statsmagterne: Præsidenten (udøvende) og Kongressen (lovgivende) er valgt af folket ved frie og lige valg, hvilket giver dem politisk legitimitet• Præsidenten er regeringsleder• Magten er opdelt i tre grene – foruden den udøvende præsident og hans regering og den lovgivende Kongres er der en tredje gren, nemlig den dømmende, Højesteret
USA er et konstitutionelt demokrati	<ul style="list-style-type: none">• Det politiske styre i USA er organiseret på baggrund af de rammebestemmelser, som Forfatningen definerer. Fx adskillelse af magten• Forfatningen vægter det enkelte individs retssikkerhed, hvilket skaber grundlaget for individets universelle rettigheder som frihed og lighed for loven. Derigennem skabes grundlaget for det repræsentative demokrati, hvor magten udgår fra det suveræne folk• Forfatningen udgør fundamentet for den demokratiske styreform i USA

det suveræne folk ved frie valg. De to folkevalgte statsmagter kontrolleres samtidig af den dømmende statsmagt (Højesteret). Præsidential-systemet i USA bygger ovenpå det føderale politiske system, hvor der er en klar adskillelse af magten mellem det føderale niveau og de enkelte delstater. Vi vender senere i kapitlet tilbage til de tre statsmagter i USA, men nævner dem kort nu for at tydeliggøre, hvordan magten i et føderalt præsidentielt system er adskilt.

Det er dog også korrekt at karakterisere USA som et konstitutionelt demokrati. Det

vil sige en demokratisk styreform baseret på de regler, værdier og rettigheder, som er nedfældet i Forfatningen, og som organiserer rammerne omkring det politiske system i USA. Se figur 2.4. I Forfatningen og forfatningstilføjelserne (se også kapitel 1) udtrykkes magtdelingen og principperne for valg, pligter og rettigheder, med andre ord valget af politisk styreform (repræsentativt demokrati), samt hvordan dette politiske system organiseres og udgår fra forfatningsteksten.

FIGUR 2.4. Det amerikanske konstitutionelle demokrati

Den amerikanske forfatning og tilføjelserne opstiller bl.a. rammerne for

- Stram adskillelse af magten
- Universelle menneskerettigheder
- Troen på og sikringen af et retssamfund.

Rettigheder og beskyttelse af disse igennem retssystemet giver rum for det enkelte individs demokratiske indflydelse

Konstitutionelt demokrati

TEKSTBOKS 2.2. Mangfoldighed og begrænsninger – demokratiet har flere varianter i USA

To velkendte og forskellige demokratityper er henholdsvis *konkurrencedemokratiet* og *deltagelsesdemokratiet*, og de kan begge ses afspejlet i USA. Konkurrencedemokratiet kan karakteriseres som en metode eller et middel til at træffe effektive politiske beslutninger gennem politiske elitors konkurrence om stemmerne. Borgerens deltagelse i demokratiet er begrænset til selve valghandlingen (et snævert deltagebegreb). Den anden demokratitype, deltagelsesdemokratiet, er derimod et ideal eller en livsform, der sigter mod, at flest mulige borgere tager aktivt del i samfundets politiske diskussioner og beslutninger (et bredt deltagebegreb). Borgerne deltager med andre ord i flere politiske aktiviteter end selve valghandlingen. At begge demokratityper synes at præge den amerikanske politiske styreform, skyldes blandt andet James Madison, USA's 4. præsident og en af Amerikas såkaldte *Founding Fathers*. Madison var en central skikkelse i udarbejdelsen af Forfatningen og the Bill of Rights. Han havde visse reservationer over for demokratiet, bl.a. frygtede han, at et ukontrolleret demokratisk styre ville føre til flertallets diktatur (majoritetsvælde) og dermed udgøre en alvorlig fare mod det enkelte individs rettigheder og den private ejendomsret. Han var derfor stærk tilhænger af den frie debat mellem samfundets mange forskellige grupper og interesser, og han understregede vigtigheden af, at det unge USA tildelte alle disse grupper og interesser en politisk stemme. Ved at afspejle nationens mangfoldighed i det politiske system ville USA kunne skabe et samfund med en bred deltagelse, men også med stabilitet og orden. Madison var stærkt medvirkende til udarbejdelsen af det amerikanske politiske systems kendetegn: „divided government,“ som tydeligt afspejles i adskillelsen af statsmagten i en udøvende, en dømmende og en lovgivende magt, herunder opdelingen af den lovgivende magt i et tokammersystem,

hvor begge kamre skal enes, før en lov kan blive vedtaget (se afsnittet i dette kapitel om beslutningsprocessen).

Strukturerne i dette politiske system kender vi som checks and balances. I en nutidig politisk teoretisk sammenhæng kaldes den måde, som Madison tænkte den demokratiske styreform på i USA, for en *pluralistisk demokratiopfattelse*. Det vil sige:

- At man sikrer, at mindretal kan få indflydelse (sikringen af den politiske frihed)
- At man begrænser stærke politiske eliter fra at kunne etablere sig og svække statens evne til at møde borgernes behov
- At man gennem en forfatning (grundlov) sikrer universelle borgerrettigheder som fx ytringsfrihed, forsamlingsfrihed, religionsfrihed og en mand en stemme
- At man skaber et politisk system af checks and balances mellem de tre centrale statsmagter
- At der etableres et valgsystem, hvor to eller flere partier konkurrerer mod hinanden om vælgeres stemmer.

En anden måde at forstå udformningen af den amerikanske konstitutionelle demokratiske styreform på er ved at anvende den *elitære demokratiopfattelse*. Denne opfattelse bygger på forestillingerne om, at samfundets bedste og dygtigste folk skal have ansvaret for samfundets udformning. Eliten udvælges gennem demokratiske politiske valg; dermed har den øvrige befolkning reelt mulighed for at påvirke, hvem der bliver den politiske elite – men de kan ikke ændre på, at magten altid ligger hos og udøves af samfundets elite. Det centrale i den elitære demokratiopfattelse er:

- Demokratiet skal være en effektiv og handlegkraftig styreform, hvor det klart er defineret, hvilke kompetencer der er fordelt

mellem vælgerne, de eliter der er udvalgt af vælgerne og centraladministrationen.

- I det elitære demokrati bestemmer flertallet
- Der skal være konkurrence om at blive valgt. Konkurrencen vil sikre at „the best man wins“
- Der skal være en skarp kontrol (igen checks and balances) med den magt, som de valgte eliter (politikere) får stillet til rådighed.

Hvis vi betragter det amerikanske politiske system ud fra disse to demokratiopfattelser (den elitære opfattelse lægger sig op ad den konkurrencedemokratiske type, og den pluralistiske opfattelse lægger sig op ad den deltagelsesdemokratiske type), kan vi anføre nogle eksempler.

I en række delstater er det muligt for den enkelte amerikaner at gøre sin indflydelse gældende gennem lovgivning, som giver borgerne direkte indflydelsesmuligheder på det politiske system. Fx blev det i forsommeren 2012 afgjort, at den republikanske guvernør Scott Walker fra Wisconsin fik lov til at fortsætte på sin post. Han vandt med 58% mod 42% over byen Milwaukee's borgmester, demokraten Tom Barret, ved en såkaldt *recall election* – hvor borgere i Wisconsin havde indsamlet tilstrækkeligt mange underskrifter til at kræve en tilbagekaldelse (recall) af guvernør Walkers demokratiske mandat og få udskrevet nyvalg. Årsagen til valget var Guvernørens hårde linje over for statens offentlige fagforeninger.

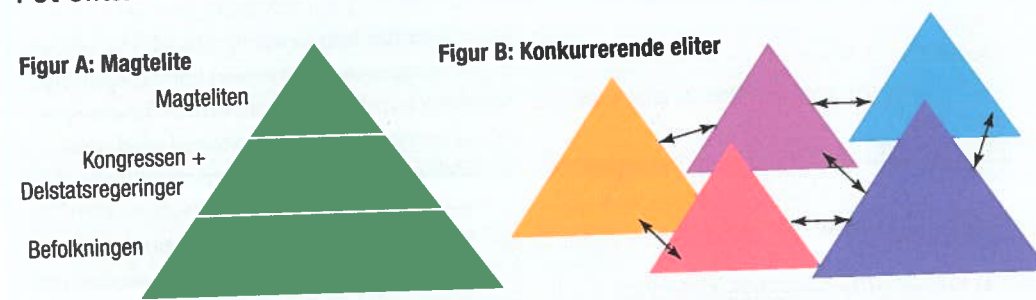
Sådanne recall-sessioner er blot et eksempel på, hvordan borgerne på delstatsniveau har mulighed for at påvirke eller kontrollere de politiske magthavere. Et andet eksempel kan man finde i USA's største delstat Californien, hvor omkring 70-75% af delstatens budget bestemmes af borgerne selv gennem folkeafstemninger.

Hvis vi ser på indflydelsesmuligheder og demokratisk mangfoldighed på det føderale niveau, kan man imidlertid også betragte den amerikanske politiske styreform som et elitært

demokrati. I det amerikanske samfund, hvor valgmetoden populært sagt er „winner-takes-all“ (se afsnittet om valgmetode senere i kapitlet), bliver der kun plads til to politiske partier til at repræsentere befolkningens synspunkter. Samtidig har dele af det amerikanske erhvervsliv via en stærk lobbyvirksomhed med penge og direkte kontakter i Kongressen afgørende indflydelse på, hvem der bliver valgt. Hertil kan man lægge en helt ny institution, de såkaldte super PAC's, som er organisationer, der kan støtte politiske kandidater uden grænser for donationer, så længe de ikke koordinerer direkte med kandidaterne. Super PAC's blev gjort lovlige gennem en Højesteretsdom i marts 2010 med den snævrestemte margin (5-4) og har ændret vilkårene for de politiske kampagner radikalt, fordi der før dommen var snævre grænser for dels, hvor mange penge private virksomheder og enkeltpersoner kunne donere til kandidaterne, dels et krav om offentlig kontrol med midlerne, som ikke findes for the Super PAC's. Hermed er mulighederne for de mange, når det gælder påvirkning af det føderale niveau, stærkt begrænset. Og man kan spørge, om den måde, det konstitutionelle demokrati er opbygget på i USA, ikke i langt højere grad tilgodeser en elitær styreform frem for en pluralistisk.

Den amerikanske sociolog C. Wright Mills' analyser af de politiske strukturer i det amerikanske politiske system belyser, hvordan de liberale demokratiske idealer nedfældet i Forfatningen lader meget tilbage at ønske. Mills påpeger, hvordan det politiske system kontrolleres af en række få ledende (elite) grupper, som på det øverste niveau tegner a) Præsidenten og de grupper, som er i hans nærhed, b) Big Business – store erhvervsvirksomheder, og c) militæret. Dette niveau betegnes som magteliten, jf. figur 2.5. På niveauet lige under befinder Kongressen og delstatsregeringerne sig, som langt hen ad vejen står for skud for vælgeres utilfredshed og dermed giver plads til den demokratiske pluralisme, men betydningen af denne forsøges hele tiden begrænset oppefra. Den lille magt-

FIGUR 2.5. To forskellige modeller over fordelingen af magt i et elitært demokrati

Note: Figur A afspejler en enkelt magtopdeling i en øvre stærk elite, en svagere magtelite og den øvrige befolkning nederst. Magten er i denne figur koncentreret på meget få hænder på det øverste niveau. I figur B illustreres, hvordan flere eliter i samfundet konkurrerer om at få mest mulig indflydelse og magt. Denne figur er nok en bedre afspejling af de reelle politiske forhold i dagens amerikanske politiske system – hvor præsident, Big Business, militæret, Kongressen og Højesteret er de dominerende eliter på det føderale niveau og stærkt toneangivende i en lang række delstatsanliggender.

elite på det øverste niveau baserer sin magt dels på økonomisk kapital (virksomhederne), og dels en magtfuld centraladministration (Præsidenten). Se figur 2.5.

Mills' elitære demokratianalyse kan kritiseres for ikke at betone Kongressens indflydelse og plads som en fremtrædende elite på øverste niveau. Man kunne her henvise til Joseph Schumpeters betragtninger og betoning af, hvordan konkurrencen om politiske poster er afgørende for, hvem der kommer til at styre

2.4. USA's politiske system gennemses af checks and balances

Tre faktorer udgør kernen i amerikansk politik:

- **Checks and balances.** Adskillelse af magten mellem statsmagterne (den dømmende, lovgivende og udøvende) er meget tydelig på de forskellige niveauer i det amerikanske politiske system.
- **Troen på retssamfundet.** Ses tydeligt i Forfatningens beskrivelse af den dømmende magts ansvarsområde.

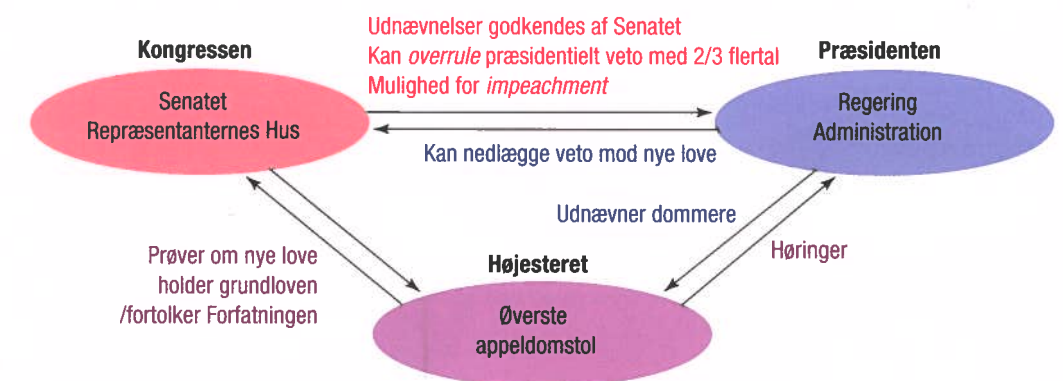
det politiske system. For i den periode, hvor politikerne er valgt, vil de kæmpe i konkurrence med andre eliter om at få mest mulig politisk magt. Kongressens kamp(e) med præsident Obama fra november 2010-2012 kan ses som et klart udtryk for konkurrerende elitors kamp om mest mulig politisk indflydelse.

Note: Andrew Heywood: *Politics*, Macmillan 1997, s. 75-82, Gregers Friisberg: *Politik ABC*, Columbus 2010, s. 123-139, Peter M. Christiansen mfl.: *Demokrati, magt og politik*, Gyldendal 2005 s. 10-12.

Generelt er der i det amerikanske politiske system en særlig betoning af *the rule of law*, herunder grundprincippet om, at ingen står over loven.

- **Universelle (menneske)rettigheder.** I Forfatningens artikel 1 og i de efterfølgende forfatningstilføjelser er der tydeligt fokus på de universelle menneskerettigheder, som det enkelte individ skal sikres. Se også kapitel 1.

FIGUR 2.6. Checks and balances

Organiseringen af den politiske magt er beskrevet i Forfatningen, specielt i de tre første forfatningsartikler, hvor de tre statsmagter: den dømmende, den lovgivende og den udøvende magt, beskrives. Se figur 2.6. Disse tre forfatningsartikler er udtryk for det fundamentale princip om checks and balances, den gensidige kontrol mellem de tre statsmagter. I USA skyldes denne stramme adskillelse af de tre føderale statsmagter i øvrigt også frykten for, at der skulle opstå en centralmagt, der ville blive for magtfuldkommen og undertrykkende, som amerikanerne oplevede det britiske styre i de amerikanske kolonier før USA's uafhængighed.

Forfatningen har adskilt den politiske magt på en måde, så de tre statsmagter hele tiden holder hinanden i skak, de begrænser og tjekker hinanden. Magtdelingen var inspireret af den franske oplysningsfilosof Montesquieus magtdelingslære om en lovgivende, udøvende og dømmende magt, hvilket i øvrigt ikke kun gælder for USA. Praktisk talt alle vestlige demokratier er inspireret af Montesquieus magtdelingslære – dog tydeligst i USA. Checks and balances medfører altså en balance af magten mellem de tre grene af det føderale niveau, så ingen af magterne bliver mere magtfuld end de to andre.

Den stramme adskillelse af magten er dog ikke alene afspejlet på det føderale niveau, men som vist i figur 2.7 implementeret hele vejen igennem det amerikanske politiske system. Hver enkelt delstats politiske system er opbygget på samme måde, hvilket vil sige, at hver enkelt delstat i USA har sin egen folkevalgte guvernør (udøvende), en folkevalgt delstatskongres (lovgivende og ligeledes delt i to kamre) og en delstatsdomstol (dømmende). Kun delstaten Nebraska afspejler ikke denne politiske struktur; her har man valgt kun at have ét lovgivningskammer. Men lad os kigge lidt nærmere på de enkelte føderale statsmagter: Præsidenten, Kongressen og Højesteret, og den politiske organisering af magten mellem disse (se igen figur 2.6).

2.5. Præsidenten – den udøvende magt

Den amerikanske præsident vælges hvert fjerde år, den første tirsdag i november. Alle amerikanere, der er fyldt 18 år og har statsborgerskab, kan stemme, men til forskel fra fx Danmark skal man registrere sig som vælger. Man kan registrere sig som demokrat, republikaner eller uafhængig („independent“). Antallet af sidstnævnte er stigende. I 2011

- ER USA EN VELFÆRDSSTAT, OG I SÅ FALD, HVILKEN TYPE VELFÆRDS-STAT ER DET?
- HVORDAN FINANSIERES VELFÆRDSYDELSER I USA, OG HVILKE SAMFUNDSARENAER BIDRAGER MED VELFÆRDSYDELSER?
- KAN MAN OPDELE DEN AMERIKANSKE BEFOLKNING I FORSKELLIGE SOCIALGRUPPER?
- HVORDAN ER DEN SOCIALE MOBILITET I DET AMERIKANSKE SAMFUND?
- HVILKE ALVORLIGE SOCIALE UDFORDRINGER STÅR DET AMERIKANSKE SAMFUND OVER FOR?

Hvad betyder egentlig begrebet „velfærdsstat“? Helt overordnet dækker begrebet, at staten – via eksistensen af en offentlig sektor – beskytter sine statsborgeres levestandard gennem programmer, der hjælper enkelt-individer, hvis de fx bliver arbejdsløse, syge, handicappede eller mister deres arbejdsevne på grund af alder eller sygdom. Afhængigt af, hvor omfattende nettet af velfærdsydelser er, inkluderer ydelserne også ofte støtte til børn og unge (fx offentligt støttede daginstitutioner, folkeskoler og uddannelsesstøtte til videregående uddannelser). Men termen „velfærdsstat“ betyder imidlertid radikalt forskellige ting i forskellige lande. Således er den danske velfærdsstat på en lang række områder grundlæggende forskellig fra den amerikanske, hvilket vi vil kigge nærmere på i dette kapitel.

4.1. Tre velfærdsstatsmodeller

Økonomer og politologer opererer ofte med tre grundlæggende velfærdsmodeller – den

universelle, den residuale og den selektive (også kaldet den forsikringsbaserede). Se også figur 4.1. I Danmark påtager staten sig et ansvar for at forsyne alle sine borgere med en relativt omfattende og universel velfærd, også til de bedst stillede. Fx har såvel rige som fattige pensionister i Danmark ret til folkepension, alle familier får en – muligvis i fremtiden graderet – børnecheck, og uanset indkomst har alle danske studerende over 18 år ret til SU, ligesom alle har ret til gratis sundhedsydelser. Hvilket ikke afskærer danskere, der er mere ved muffen, fra at opgradere de samme ydelser, fx vælge privathospitaler frem for offentlige sygehuse, hvis ventetiden er kortere, eller behandlingen ses som bedre. I dele af Centraleuropa anvendes den selektive eller forsikringsmodellen, hvor familien eller civilsamfundet (fx kirkelige organisationer og NGO'er) har en fremtrædende placering i socialpolitikken, mens velfærden for personer i arbejde betales gennem arbejdsgiverfinansierede forsikringer.

Den amerikanske velfærdsstat er helt overordnet mindre generøs end den skan-

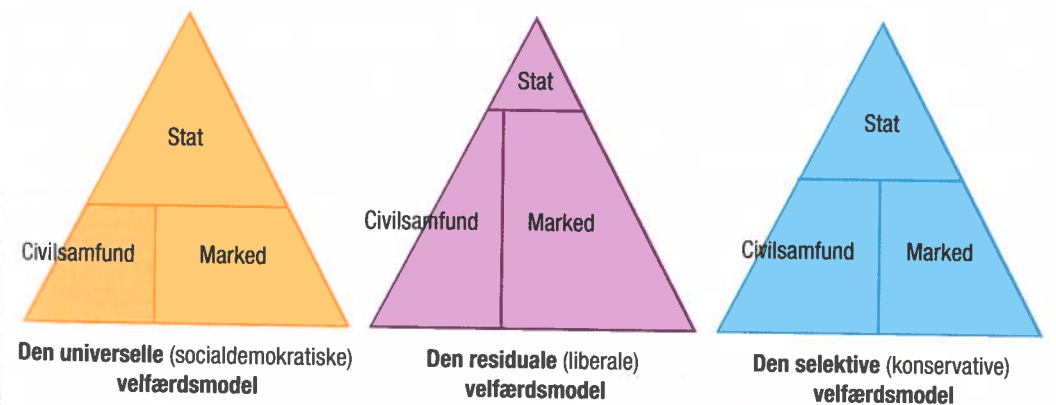
dinaviske som vi kender. Den dækker færre mennesker og er også udviklet senere – de største offentlige sundhedsstøtteprogrammer, Medicaid og Medicare, kom fx først til omkring 1960. I USA taler man først og fremmest om offentlig velfærd til dem, „der ikke kan klare sig selv,“ hvilket betyder, at langt den meste, men dog ikke al, offentlig støtte går til de dårligst stillede i samfundet. Herudover er ydelserne næsten altid tidsbaserede og korte – fx retten til arbejdsløshedsunderstøttelse, der i de fleste stater begrænser sig til 26 uger. Heraf stammer termen „residual“ – at socialpolitiske støtteforanstaltninger begrænser sig til den fattigste restgruppe. Fx findes der ingen SU i USA, om end studerende har adgang til studielån i bankerne til favorable renter. Men der er offentlige støttemuligheder (fx de såkaldte føderale Pell Grants) for de fattigste studerende, ligesom stort set alle universiteter har stipendier til særligt talentfulde studerende uden økonomiske midler.

USA er også et af de rige lande i verden, der bruger færrest penge på velfærdsydelser. Af de lande, USA normalt sammenligner

sig med, er det kun Japan og Australien, som bruger færre penge per borger. Fx er der omkring 37 millioner amerikanere, som ikke har adgang til sundhedsydelser – et tal, der vil ændre sig, hvis præsident Obamas sundhedsreform træder endeligt i kraft i 2013. USA er det eneste vestlige land i verden, der ikke har indført national og betalt ret til barselsorlov. Supermagten befinder sig dermed i en meget lille og eksklusiv gruppe sammen med Liberia, Papua Ny Guinea og Swaziland.

Det er imidlertid værd at huske på, at selv om den basale, residuale amerikanske model fokuserer på at hjælpe de svageste, så er to af de mest populære (og dyreste) føderale, sociale programmer: *Social Security* (der dækker flere ting, men hvor en statslig ældrepension og pension til handicappede vejer tungest) og *Medicare* (ret til gratis sundhedsydelser for pensionister), tilbud, som alle, der enten er over 65 eller handicappede, har ret til at modtage. Der findes dog også i USA et betydeligt forsikringselement, fx gennem arbejdsgiverfinansierede sundhedsforsikringer og den såkaldte „pay-roll tax“, der består

FIGUR 4.1. Tre forskellige velfærdsmodeller

Note: I de tre velfærdsfigurer er det tydeliggjort, hvilken rolle den enkelte velfærdsarena (markedet, staten, civilsamfundet) tillægges. I figuren er desuden påpeget, hvilke ideologiske strømninger som synes at haft indflydelse på opbygningen af velfærdsstatsmodellen.

af et fælles arbejdsgiver- og arbejdstagerbidrag til de statslige og føderale skatter, som går til at medfinansiere Social Security og Medicare.

I praksis er det derfor ikke helt korrekt at kalde Amerika for en „ren“ residual velfærdsstat. Mange amerikanske forskere taler i stedet om en „pluralistisk“ (til forskel fra kun at være en „liberalistisk“) model. Dette begrundet i ovennævnte afvigelser fra den residuale model, fx tilbydes alle børn også gratis skolegang uanset deres families indkomst. Militæret tilbyder en enorm, omfattende social forsikring til alle ansatte og deres familier, der pt. indbefatter over 65 millioner mennesker.

4.2. Den amerikanske velfærdsstatsmodells historie

Historisk fødtes den amerikanske velfærdsstat under præsident Roosevelt i 1930erne, hvor selve begrebet om retten til „social security“ (social sikkerhed) fødtes i skyggen af Den store Depression. Senere fulgte den såkaldte „War on Poverty“ (krigen mod fattigdom) i 1960erne, hvor den føderale regering udvidede de socialpolitiske aktiviteter betydeligt; i denne periode blev støtteforanstaltninger som madkuponer, boligtilskud og hjælp til gravide kvinder og mødre vedtaget, ligesom de fattigste amerikanere fik adgang til gratis lægehjælp i dette årti gennem etableringen af Medicaid-programmet.

Den største reform af velfærdsprogrammerne i nyere tid stammer fra 1996, hvor den demokratiske præsident Bill Clinton gennemførte den gennemgribende „Welfare Reform Act of 1996“. Reformens vigtigste nyskabelse var opgøret med tidsbestemte kontantydelse, der for størstedelens vedkommende blev ændret til tidsbegrænsede (korte) støttemuligheder, som var snævert

fokuseret på at få folk ind eller tilbage på arbejdsmarkedet. Kongressen vedtog som en del af reformen loven „Personal Responsibility and Work Opportunity Reconciliation Act“, der, som navnet antyder, tager udgangspunkt i to – meget amerikanske – borgerdyder: individets personlige ansvar og værdien af arbejde. Loven styrkede delstaternes rolle i velfærdsadministrationen betydeligt og gav dem mere kontrol med både ydelsesniveauet og kriterierne for, hvornår en borger er berettiget til hjælp.

Reformen medførte et historisk fald i antallet af mennesker, der var berettiget til velfærdsydelse. Millioner af borgere stoppede med at modtage hjælp; alt i alt faldt niveauet med 60%, og Clinton er senere blevet hyldet for at have ændret den amerikanske velfærdsmodel for evigt. Det skal dog retfærdigvis siges, at reformens fødsel for det første faldt sammen med en stærk vækstperiode i den amerikanske økonomi, og for det andet som sagt ændrede selve modellen, så elementet af arbejdsgiverfinansieret støtte steg, og statens involvering faldt. I USA blev det set som, at mennesker, der havde brug for hjælp, gik fra „welfare“ til „workfare“. Hvilket er populært i både befolkningen og i begge de store partier, hvor selvforsørgelse ses som en central borgerdyd. Se kapitel 1.

Ud over det føderale element eksisterer der et enormt og uoverskueligt decentraliseret, privat, forsikringsbaseret og virksomhedsfinansieret net af velfærdsydelse, der gør det amerikanske system usædvanligt dyrt og på mange måder mere ineffektivt end det skandinaviske, universelle system. Til gengæld tilbyder det ydelse i særklasse, ofte verdens bedste, til de bedst stillede borgere. Hvilket paradoksalt nok gør USA i stand til på én gang at være en af verdens mindst effektive leverandører af sundhedsydelse samtidig med, at landet også tilbyder verdens mest avancerede behandlinger af en række syg-

domme. Derfor fungerer landet også fortsat som en global magnet for syge mennesker, der er i stand til at betale for verdens bedste behandling, som de ikke kan finde magen til i deres hjemland.

En vigtig ting at holde fast i er, at USA ikke har et generelt eller dækkende føderalt velfærdsystem. Såvel kvaliteten som adgangen til ydelse kan variere kraftigt mellem delstaterne. Fx er adgangen til bistandshjælp, ældrepleje og adgangen til sundhedsydelse meget forskellig fra delstat til delstat. Et andet eksempel: I 2012 fandtes der blot to delstater – Hawaii og Massachusetts – som har lovpligtig sundhedsforsikring, om end den foreslåede sundhedsreform, som præsident Obama med nød og næppe fik igennem Kongressen i 2010, agter at gøre netop dette obligatorisk for alle amerikanske borgere og dermed i alle delstater fra 2013.

Sundhedsreformen rører imidlertid ikke ved selve den privatfinansierede grundmodel, som er fundamentalt forskellig fra de europæiske sygesikringer, der i udgangspunktet er skattefinansierede og for alle – også selv om der i flere europæiske lande findes arbejdsgiverbidrag og et parallelt privat sundhedsystem, som de mest formuende EU-borgere kan benytte sig af. Men uanset forskelle i niveau og kriterier for tildeling, så kan man, hvis man er fattig nok, imidlertid i alle stater modtage basale ydelse som hjælp til sundhedsudgifter, madkuponer, hjælp til børnepassning, arbejdsløshedsunderstøttelse, minimal bistandshjælp og tilskud til sin husleje.

4.3. Typer af amerikanske velfærdsprogrammer

Amerikanerne deler selv deres velfærdsprogrammer¹ op i to hovedkategorier:

1. Congressional Budget Office (2012) - <http://www.cbo.gov/publication/42905>

- „Social Insurance Programs“ – hvilket vil sige sociale ydelse, som alle vil få tilbudt adgang til i løbet af livet. Disse programmer er hovedsageligt selvfinansierede gennem den førnævnte payroll tax, der kan sammenlignes med den danske ATP og arbejdsmarkedsskat (med andre ord et arbejdsmarkedsbaseret pensionsbidrag).
- „Means-Tested Programs“ – her er kriteriet for tildeling afhængigt af, hvorvidt borgeren falder inden for målgruppen for programmet, typisk og groft sagt: om du er fattig nok. Disse programmer er ikke selvfinansierede, men betales over de generelle skatter.

Medicare og Social Security er begge eksempler på den første type ydelse – uanset, hvor formuende du er, er du berettiget til alderspension og til betalte sundhedsydelse, hvis du er over en vis alder (pt. 65 år). De såkaldte „food stamps“ (madkuponer, der kan indløses i supermarkeder til visse typer madvarer) er et eksempel på den sidstnævnte type ydelse. Nogle af de sociale programmer bliver administreret direkte fra Washington DC (i USA betaler du en føderal skat, der går til hovedstaden, og en skat til din hjemstat). Hvis vi igen ser på Social Security som eksempel, så finansieres ordningen føderalt, hvorefter pengene overføres til „the Social Security Administration“, som igen sender checks direkte til pensionister og handicappede. Det betyder, at reglerne er ens, og ydelse standardiserede. Andre sociale programmer – fx Medicaid, som er hjælp til sygesikring for de dårligst stillede – administreres gennem et samarbejde mellem den føderale regering og de lokale/delstatslige regeringer. Det betyder, at den hjælp, borgeren kan få fra Medicaid, varierer ganske kraftigt i niveau fra delstat til delstat, ligesom kriterierne for tildelingen også skifter alt efter, hvilken hjemstat man bor i.

I USA stiger sundhedsudgifterne til fedmerelaterede sygdomme eksplosivt i disse år. Ca. 42% af den amerikanske befolkning forventes at blive ekstremt overvægtige i 2030, hvis udviklingen fortsætter som hidtil.

end før. For år tilbage lød spådommen, at omkring 51% ville være ekstremt overvægtige i 2030. Nu lyder skønnet på 42%.

4.5. Socialgrupper og levevilkår i det amerikanske samfund

Der findes flere måder at analysere og beskrive sociale grupper i et samfund på. Det danske socialforskningsinstitut (SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd) opererer med en opdeling i socialgrupper. I USA findes der ikke på samme vis en socialgruppeinddeling – i stedet taler man i gængse termer om „the rich, the middle

class and the poor“ (de rige, middelklassen og de fattige).

Her i kapitlet vil vi anvende professor fra Harvard University, Dennis Gilberts, mere nuancerede opdeling af socialgrupper i USA². Gilberts model (se figur 4.4) opererer med seks sociale klasser: den kapitalistiske klasse, den øvre middelklasse, middelklassen, arbejderklassen, den fattige arbejderklasse („the working poor“) samt underklassen.

Gilberts model fokuserer på socialgruppernes eller klassernes, som han typologiserer dem, indkomst, uddannelse og erhverv.

Den kapitalistiske klasse tjener mindst 750.000 dollars om året (4.4 millioner kroner), og den

2. Dennis Gilbert: *The American Class Structure in an Age of Growing Inequality*, Sage 2011.

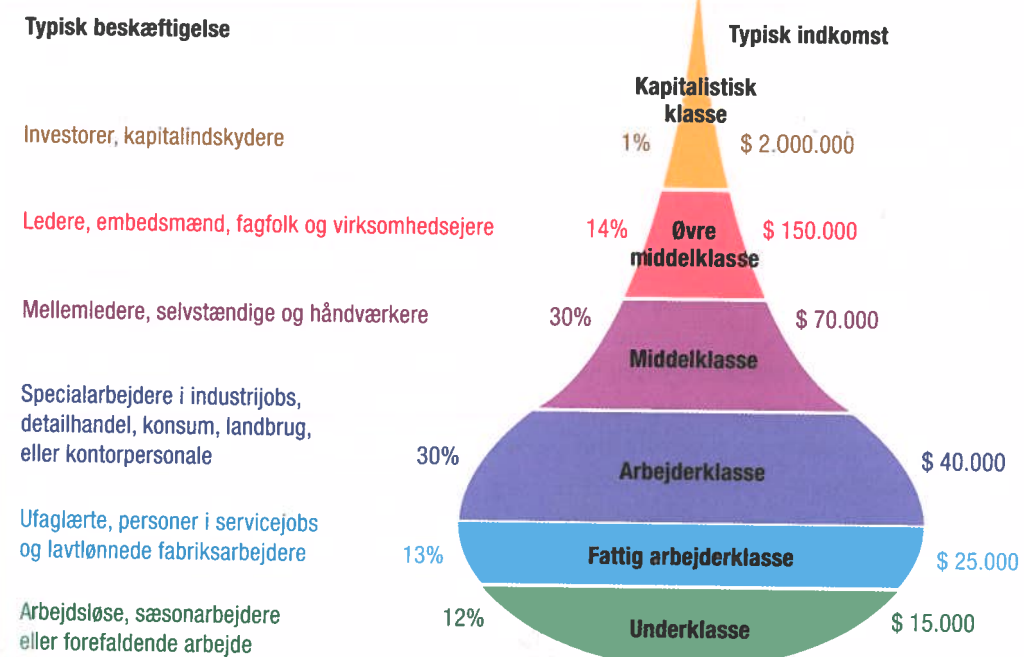
typiske indkomst er 2 millioner dollars. Størstedelen af deres indkomst stammer fra kapitalgevinster (typisk gennem besiddelsen af aktier og andre værdipapirer). Selv om deres antal er begrænset (under en procent af befolkningen) er disse menneskers indflydelse på samfundet enorm. De bidrager ofte med betydelige midler til de to politiske partier – enten direkte eller påvirker den politiske dagsorden i form af lobbyvirksomhed. Deres virksomheder påvirker millioner af amerikanske borgere, ligesom deres investeringer vil have direkte eller indirekte betydning for store befolkningsgrupper i det amerikanske samfund.

Den øvre middelklasse – er dem, der tjener mindst 70.000 dollars (ca. 407.000 kroner) om året, den typiske indkomst er 150.000 dollars – er som regel universitetsudanne-

de, og deres valg af en længerevarende uddannelse har stor betydning for, at de er havnet i den øverste fjerdedel af samfundet. De fleste besidder jobs som ledere, embedsmænd, fagfolk og virksomhedsejere, og de er også til en vis grad kapitalindskydere og investorer. Denne gruppe, som rummer omkring 14% af amerikanerne, er ofte steget i graderne i løbet af deres liv, de har adgang til alle de goder – huse, biler, swimmingpools, tekniske goder med mere – som det amerikanske samfund er så rig på. Denne gruppe føler i høj grad, at de har haft adgang til at udleve den amerikanske drøm.

Gilbert definerer det tredje lag i samfundet, *middelklassen*, som de mennesker, der tjener omkring 70.000 dollars (ca. 407.000 kroner) om året. For at bestride de jobs, der resulterer i dette lønniveau, vil man typisk skulle

FIGUR 4.4. Gilberts socialklasseinddeling

Note: Dennis Gilbert: *The American Class Structure in an age of Growing inequality*, Sage 2011

have taget i det mindste en studentereksamen. Mange har også taget enten en mellem-lang eller en videregående uddannelse. De mest veluddannede inden for denne gruppe vil have mellemliderstillinger eller være selvstændige. Andre kan være håndværkere, ledere af arbejds teams eller selvstændige. Meningsmålinger viser, at langt de fleste amerikanere opfatter sig selv som tilhørende netop middelklassen uanset, at gruppen efter denne definition kun dækker lige under en tredjedel af befolkningen.

Arbejderklassen udgør andre 30%. Denne betegnelse er ikke særligt brugt i USA (oftere taler man om „blue collar workers“, jf. kapitel 3), og ydermere tenderer betegnelsen mod at have negative konnotationer. Dette er anderledes i store dele af Europa, hvor betegnelsen kan være forbundet med stolthed eller særlige traditioner eller bevægelser. I Danmark kender vi betegnelsen „Arbejderbevægelsen“, der indbefatter Socialdemokraterne og store dele af fagbevægelsen. Gruppen tjener typisk omkring 40.000 dollars om året (232.000 kroner), og typiske jobs vil være specialarbejdere i industrijobs, detailhandel, landbrug, eller kontorpersonale med kortere uddannelser. Ofte kræver disse jobs udelukkende basale færdigheder som læsning og skrivning.

„*Working poor*“ er en særlig amerikansk betegnelse. Gruppen af folk, der arbejder, men som fortsat er fattige, hvilket vil sige, at de

Monument til ære for arbejderne langs Market Street i hjertet af San Francisco's finansdistrikt. Titusinder af professionelle og middelklassearbejdere har deres daglige gang i finansdistriktet.

tjener 25.000 dollars eller mindre (under 145.000 kroner), udgør 13% af befolkningen. Denne fattige dele af arbejderklassen omfatter ufaglærte, personer i servicejobs og nogle af de lavtlønnede fabriksarbejdere. Der er en overrepræsentation af enlige mødre og afrikansk-amerikanere i denne gruppe, og typisk vil man ikke have anden uddannelse end grundskolen. Denne gruppe har ikke mulighed for at spare op, og mange vil kun have en meget begrænset sundhedsforsikring. Når de bliver ældre, er de afhængige

af Social Security og Medicare. Ofte har de gennem deres liv været nødsaget til at tage flere jobs samtidig for at forsørge børn eller ældre familiemedlemmer.

Underklassen er den laveste kategori i Gilberts klasseinddeling. De udgør cirka 12% af amerikanerne, og tjener under 15.000 dollars om året (cirka 87.000 kroner). De fleste er arbejdsløse, nogle er deltidsansatte eller sæsonarbejdere, der bestrider forefaldende arbejde. De har ingen uddannelse eller har aldrig brugt den. Mange lider af sygdomme, enten psykiske eller fysiske, og et barn, hvis forældre befinder sig i denne samfundsgruppe har kun 50% chance for at stige op ad samfundsstigen og bevæge sig væk fra et liv, som ikke er misundelsesværdigt.

4.6. Social mobilitet i USA. Er det muligt at realisere den amerikanske drøm?

Som vi tidligere har nævnt, er forestillingen om, at enhver kan stige op i samfundet, afgørende for realiseringen af den amerikanske drøm. Imidlertid har flere nyere undersøgelser vist, at det er om ikke umuligt, så blevet sværere at bryde den sociale arv i USA.

En undersøgelse foretaget af tænketanken Pew Charitable Trust on Economic Mobility fra foråret 2011 illustrerer denne udvikling. 42% af alle amerikanere bliver, hvor de er i samfundshierarkiet (til sammenligning ligger Storbritannien, det land, der i Europa ligner USA mest, på 30%). Af alle de 10 lande, der figurerede i undersøgelsen (USA, Storbritannien, Frankrig, Tyskland, Sverige, Italien, Australien, Danmark, Finland og Canada), lå amerikanerne nederst. Samtidig er USA det land i hele undersøgelsen, hvor sammenhængen med forældrenes uddannelses- og indkomst-

niveau har den største indflydelse på, hvor deres voksne børn havner i samfundet. En teenager, hvis forældre tilhører den bedst uddannede gruppe, har således et forspring på op til 48%-points sammenlignet med midtergruppen, hvorimod en teenager med lavtuddannede forældre har et handicap på 37 minuspoints, også i sammenligning med middelklassen.

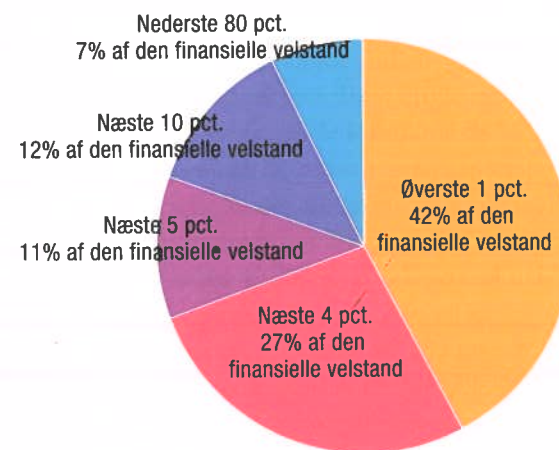
Den økonomiske krise har en kraftig effekt, eftersom den forstærker problemet med, at forældrene fra den amerikanske middelklasse ikke kan regne med, at deres børn får det bedre økonomisk end dem selv. Tværtimod falder middelklassens levestandard for første gang i 50 år. Hvilket er i modstrid med den amerikanske drøm om, at USA er et „opportunity society“, hvor alle har en fair chance. Og dermed også i modstrid med selve den ide, USA er bygget på. Som Alexis de Tocqueville bemærkede for over 150 år siden, så er det netop antagelsen om, at alle har en chance i USA, der gør uligheden alment accepteret. I stedet breder uligheden sig hastigt. Indkomstforskellene har ikke været større i de sidste 50 år. Samtidig tror hele 63% af amerikanerne ifølge en meningsmåling foretaget af Rasmussen Reports i 2012, at deres børn vil blive værre stillet økonomisk, end de selv er. Det er det højeste tal i nyere tid og illustrerer både, hvor alvorligt amerikanerne tager krisen, og hvor mange der føler sig berørt af den. Man kan også sige det på en anden måde:

- En ud af fem amerikanere er registrerede arbejdsløse, underbeskæftigede eller bare uden arbejde.
- En ud af ni familier kan ikke betale det månedlige mindstebeløb af på deres kreditkort.
- Et ud af otte kreditforeningslån er enten ramt af forsinkede betalinger, eller låntageren er gået bankerot.

- En ud af otte amerikanere er afhængige af food stamps.
- Over 120.000 familier går fallit hver eneste måned.
- Alt i alt har den økonomiske krise udsløjet over billioner af dollars af amerikanernes pensioner og opsparinger.

Udviklingen skyldes først og fremmest skattepolitikken. Siden 1995 har forskellige love systematisk sænket skatten for de allerrigeste. Eksempelvis betalte USA's 400 rigeste familier i 1995 i gennemsnit 30% i indkomstskat. I 2007 var indkomstskatteprocenten faldet til 16%, hvilket svarer til et tilskud på 45 millioner dollars pr. person. Denne udvikling har begge de to store partier ansvaret for. Og om end præsident Obama i 2012 har ført store dele af sin kampagne på et forslag om at afskaffe de midlertidige skatte-

FIGUR 4.5. Indkomstgruppe og andel af den finansielle velstand i USA

Note: William Domhoff i <http://www.mybudget360.com>, Figuren viser, de forskellige indkomstgrupper og deres andel af finansiell velstand forstået som penge og kapital (forskellige aktiver som penge, værdipapirer, ejendomme øvrige værdier osv.)

lettelser til de rigeste amerikanere (dem, der tjener over 250.000 dollars om året), så har Præsidentens eget parti, Demokraterne, ikke holdt sig tilbage, når det gælder konkurrencen om skatteløfter. Således foreslog demokraternes leder i Huset, Nancy Pelosi, i foråret 2012, at Kongressen satte grænsen for „middle class tax cuts“ op, så alle, der tjener under en million dollars om året, fortsat skal nyde godt af de lavere skatter, som Bush indførte. Kun de, der tjener over en million, skulle ifølge forslaget betale mere efter 1. januar 2013. Den liberale avis Washington Post kalder forslaget for det bedste bevis på, at „Demokraterne er stort set lige så uansvarlige som Republikanerne“, når det gælder løfterne om ufinansierede skattelettelser. Gennemførtes Pelosis forslag ville statskassen gå glip af indtægter på omkring 43% af det samlede føderale indtægtsgrundlag.

To amerikanske forskere – Jacob S. Hacker fra Yale University og Paul Pierson, der er ansat ved Berkeley University – har set på den kraftigt stigende økonomiske ulighed i USA med politologiske briller. De peger på landets politiske system som en lukket mekanisme, der er dybt præget af lobbyisme og erhvervsinteresser, og som i det lange løb er i fare for at udhule det politiske demokrati. I bogen „Winner-Take-All Politics: How Washington Made the Rich Richer – And Turned Its Back on the Middle Class“ fra 2010, viser de to forfattere, at op mod 40% af nettoindkomststigningerne over de seneste 40 år er gået til den rigeste én procent af befolkningen, hvis man medtager alle de offentlige midler, inklusive indkomst, skat, føderale tilskud af enhver art, samt arbejdsgiverbetalte sociale ydelser som sundhedsforsikringer og ydelser som Medicaid. Denne gruppe af de allerrigeste har haft en netto-stigning i deres indtjening, som er større end

den andel, der er kommet 90% af samfundet til del. Fra 1979–2007 er indkomsterne for de rigeste 1% således steget fire gange hurtigere end for de 80% i midten/bunden. Se også figur 4.5.

4.7. Udfordringerne er alvorlige

Vi vil nu samle op på de udfordringer, vi har beskrevet. Uden at gentage, hvad vi lige har gennemgået, kan der ikke være tvivl om, at USA står over for betydelige forandringer først og fremmest knyttet til den manglende evne til at bryde den sociale arv og fremme mobiliteten. Et samfund, der fastholder bestemte grupper i henholdsvis ekstrem rigdom eller relativ fattigdom, kan komme i problemer overalt på kloden, men man kan argumentere for, at det har særlige konsekvenser i USA, fordi landet insisterer på en grundlæggende forestilling om det modsatte. Den amerikanske drøm har historisk været den lim, som har holdt USA sammen, og hvis det store flertal af amerikanere oplever, at de ender bestemte (uønskede) steder i samfundet og oplever, at deres selvrealisering og opstigning i samfundet er umulig, så bryder denne oplevelse med de centrale amerikanske værdier, som vi har nævnt flere gange – frihed, lighed og individualisme – sammen. Til illustration af udfordringerne har vi udvalgt tre sociale områder, der kan siges at være enten truet eller i hvert fald under kraftig forandring. Se figur 4.6.

Den pressede amerikanske kernefamilie – der er den traditionelle primære socialiseringsarena. I forbindelse hermed vil vi se på det faktum, at unge amerikanske kvinder som noget nyt bliver bedre og højere uddannet end mænd. Det er ikke et problem i sig selv, men det vil medføre kraftige forskydninger dels i det langt mere traditionsbundne amerikanske kønsrollemønster i forhold til, hvad vi kender i Danmark, dels vil det skabe nye ægteskabsmønstre, fordi kvinder har en tilbøjelighed til at gifte sig med en partner på samme uddannelsesniveau eller højere. Man kan spørge om, hvad dette vil betyde, fx en udvikling henimod en singlekultur eller øgede skilsmisser. Hvad betyder det, hvis kernefamilien, som det amerikanske samfund historisk bygger på, er ved at kollapse eller i hvert fald i kraftig forandring?

Kriminaliteten i USA. Her vil vi kort beskrive tingenes tilstand – hvem er kriminelle, og hvor er kriminaliteten højest? Hvordan straffer amerikanerne? Kan kriminaliteten forklares som udtryk for/symptom på den sociale og økonomiske ulighed i det amerikanske samfund? Og endelig: *eroderingen af en fælles social referenceramme.* Er det amerikanske samfund på vej mod en egentlig ghettoisering?

4.7.1. Den amerikanske familiestruktur under pres

Den traditionelle amerikanske kernefamilie – kort sagt: far, mor og børn – regnes af de

FIGUR 4.6. Tre sociale områder, som er under pres i det amerikanske samfund

